

porani în a o face. Or, beneficiul pe care l-ar fi înregistrat istoriografia noastră ar fi fost categoric mai important. Sub acest aspect realizarea istoriografică a lui F. Dudaș merge pe aceeași linie valorică cu care ne-a obișnuit cu cărțile sale anterioare, amînînd pentru viitor analiza riguros științifică a literaturii românești vechi din nord-vestul și vestul României, cu care ne rămîne dator.

GHEORGHE GORUN

**ANASTASIE IORDACHE, APOSTOL STAN, Apărarea
autonomiei Principatelor Române (1821—1859), Editura
Academiei R. S. România, București, 1987, 216 p.**

Considerăm că este binevenită apariția lucrării celor doi autori și lăudabilă inițiativa Academiei R. S. România de a reconsidera o problemă ca aceea vizînd statutul politico-administrativ și juridic al Moldovei și Țării Românești în perioada 1821—1859.

Instituirea unor raporturi de suzeranitate-vasalitate, de altfel specifice lumii europene medievale și dispărute mai repede, ca relații politice, în vestul Europei, se datorează unor situații de conjunctură internațională, cînd Imperiul otoman, în expansiunea lui spre Dunăre, va reuși, după lupte sîngeroase, să supună cele două Principate române. Regimul instituit va fi categoric diferit în Țările Române, în comparație cu situația de la sudul Dunării, între domnitorii români și sultan încheindu-se tratate, care, printre altele stipulau menținerea autonomiei interne, în schimb unei sume de bani, plătită de către Principate, aceasta fiind doar o „legătură materială” cu Poarta otomană, după cum arată autorii. De altfel, întreaga lucrare este consacrată analizei regimului juridic special al Principatelor, *autonomia*, pe care domnitorii români vor căuta să o apere temeinic și cu mult curaj, în fața unor forțe externe cu vădite tendințe de expansiune politică și teritorială. Prin urmare, autorii tratează o problematică de un real interes științific, mai exact lupta întregului popor pentru apărarea autonomiei, într-o perioadă deosebit de frămîntată, cînd au loc două revoluții (1821 și 1848) și se realizează Unirea Principatelor Române (1859).

În cele patru decenii, care s-au petrecut de la 1821 la 1859, în Țările Române, ca de altfel în întreaga Europă, un nou curent politico-ideologic își face tot mai mult simțită prezența. El s-a concretizat în dorința popoarelor de a-și vedea realizate idealurile de libertate și independență. Această realitate este evidentă în centrul și răsăritul Europei, după cum se precizează în paginile cărții, în condițiile existenței unor mari imperii absolutiste, iar ideile moderne de organizare a statelor naționale suverane s-au impus printr-o luptă neconținută a popoarelor asuprite, împotriva dominației străine (p. 7).

Încă din *Cuvîntul introductiv*, autorii specifică situația deosebită a Principatelor față de alte țări din centrul și sud-estul Europei „care și-au pierdut identitatea politică” (p. 7) și care vor duce o luptă continuă și mereu ascendentă, ce va fi încununată de succes în cele din urmă, dar nu fără mari sacrificii. Se menționează, de asemenea, faptul că relațiile

speciale între Principate și Imperiul otoman au fost reglementate de acele tratate sau „capitulații“ recunoscute mereu de sultanii turci, pe parcursul evului mediu, sau după termenul turcesc „ahidnamele“ (p. 8) și care vor fi mereu invocate nu numai de domnitorii români, ci, din contră, chiar și de către Poartă, în condițiile ridicării unor noi imperii (austriac și țarist), cu tendințe de expansiune în sud-estul Europei, fiind aceasta, arată cei doi autori, „modalitatea de apărare în momente de slăbiciune“ (p. 9) din partea Imperiului otoman.

Lucrarea este structurată pe 8 capitole, fiecare dintre ele supunând analizei un subiect unitar, ceea ce îi conferă un perfect echilibru interior. Doar capitolele 4 și 5 sînt concepute cu subdiviziuni, din rațiuni metodico-științifice, tehnică de lucru ce nu aduce prejudicii unei mai depline și temeinice înțelegeri a problematicii din partea cititorului.

Partea întâi își propune să definească conceptul de „autonomie statală“ și modul de apărare a autonomiei pe timpul revoluției conduse de Tudor Vladimirescu, travaliu reușit cu prisosință și convingere. Domniile pămîntene, restaurate după 1821, își vor manifesta din plin dorința de menținere a unor raporturi cu Imperiul otoman, care să le permită o dezvoltare cît mai armonioasă a vieții statale, desigur în condițiile cînd la răsărit și apus se vor ridica alte două imperii cu tendințe de hegemonie. De altfel, capitolul II este dedicat exclusiv restaurării domniilor pămîntene (naționale), pe care autorii o consideră o „consecință a revoluției de la 1821, ceea ce va duce la „amplificarea procesului consolidării autonomiei Principatelor române“ (p. 30), în raporturile cu Imperiul otoman. Menținerea și apărarea autonomiei Țărilor Române, ca regim politic administrativ specific, va constitui o formă de tranziție spre realizarea unirii și cucerirea deplinei independențe. De altfel autorii arată că: „Țările române n-au acceptat suzeranitatea străină: polonă, otomană, maghiară“ decît ca o „modalitate indispensabilă de apărare“, iar: „lupta poporului român pentru triumful idealului de stat național unitar și independent s-a bucurat de anumite particularități generate de statutul internațional deosebit al Țărilor Române în raport cu marile puteri dominante, dar mai ales cu Imperiul otoman“ (p. 7). Tot în acest capitol autorii prezintă acțiunile diplomatice, nu lipsite de succes, ale domnitorilor Grigore Ghica și Ioniță Sandu Sturdza în problema menținerii, respectării și consolidării autonomiei, abilitate de care au dat dovadă cei doi domnitori în relațiile cu marile imperii vecine, care mergeau de la o apropiere strategică plină de previziune, pînă la proteste pe lingă marile puteri (p. 30—35), cînd acestea își depășeau atribuțiile pe teritoriul național român.

În condițiile de continuă slăbire militară a Imperiului otoman și a întăririi puterii Imperiului țarist, echilibrul de forțe la gurile Dunării se dezagregă, astfel că țarul și Curtea de la Petersburg își arogă dreptul de „conciliator“ în Balcani și „protector“ al statelor creștine, moment care coincide cu ocupația militară a Principatelor, perioadă pe care autorii o analizează în capitolul al III-lea (p. 41). Moldova și Țara Românească cunosc o perioadă de-a dreptul dramatică, deoarece: „Instalată la cîrma celor două principate, ocupația străină urmărea utilizarea la maximum a resurselor materiale și umane ale acestora . . .“ La 20 octombrie 1828, consulul francez Hugo informa din București pe Lafferronnay că „Palen storcea sistematic poporul printr-o rețea densă de agenți“ (p. 41). În con-

tinuare sînt prezentate relațiile dintre Imperiul țarist și Poarta otomană, izbucnirea conflictelor militare și Tratatul de la Adrianopole (1829), moment în care Principatele române vor intra sub așa-zisul — „protectorat“ al Rusiei țariste, care își va aroga dreptul de numire a domnitorilor introducîndu-se domniile regulamentare, problemă dezbătută în capitolul al patrulea. Ideea principală ce se desprinde de aci, după cum o demonstrează cei doi autori, este lupta pentru menținerea autonomiei principatelor în noile condiții ale „protectoratului țarist“, care urmărește să se substituie Porții otomane, în calitate de putere protectoare, moment ce ar fi avut drept rezultat anularea stării de autonomie a Principatelor, iar într-un viitor apropiat, o înglobare totală a lor în Imperiul țarist. Rezistența românească nu întîrzie să-și facă simțită prezența, prin activitatea diplomatică desfășurată în capitalele marilor puteri.

Autorii se dovedesc buni cunoscători ai problematicii supuse analizei istorice și reușesc un remarcabil periplu analitic, diacronic și sincron, asupra așa-zisului „protectorat țarist“, care era o formă mascată de extindere a Imperiului (p. 70). Sînt analizate relațiile cu puterile occidentale (Anglia și Franța), lupta pentru menținerea autonomiei economice, ca factor de sprijin pentru consolidarea autonomiei politice. O atenție deosebită se acordă instituirii unui protectorat occidental, care ar fi garantat autonomia Țărilor române și ar fi dus la slăbirea ingerințelor puterii protectoare în viața politică a celor două principate, creîndu-se condițiile pentru formarea statului național român (p. 94). Pe calea memoriilor „adresate puterilor occidentale de deputații munteni“ se adeverea existența „unei stări de spirit unioniste în ambele principate“ (p. 96), care să fie urmată de cîștigarea independenței. Obiectiv frumos și nobil, dar greu de realizat în condițiile existenței unor puternice imperii la granițele Principatelor.

O analiză minuțioasă este realizată în capitolul al V-lea și are ca obiect: „emanciparea politică a Principatelor române în timpul revoluției de la 1848“ (p. 104), care ocupă un loc central în cadrul lucrării. Sînt prezentate acțiunile revoluționarilor români pentru declanșarea revoluției și zădărnicierea opoziției țariste și otomane ce stăteau în calea tendințelor de eliberare a poporului român. Lupta pentru menținerea dreptului la autonomie deplină este în atenția guvernului provizoriu de la București, consemnată în Proclamația de la Izlaz. Într-o manieră proprie cei doi autori prezintă rezistența românească în fața intervenției armatelor țariste și otomane pentru înăbușirea revoluției, reliefind tendința trupelor țariste de a-și menține ocupația asupra principatelor române, cauzînd o diminuare a autonomiei.

În capitolul următor, printr-o analiză competentă și fină observație a evenimentelor ce se vor derula pe scena vieții politice românești, în context european, autorii ne fac cunoscute luptele împotriva „încălcării dreptului la autonomie din partea puterii protectoare“ (p. 147). Prin acțiunile politice și diplomatice ale unor patrioți și oameni politici români, Principatele vor intra în atenția opiniei publice internaționale, care va cunoaște dorința poporului român spre unire și independență și îi va acorda sprijinul necesar.

În noile condiții internaționale după Războiul Crimeii (1853—1856) problema principatelor va fi unul din subiectele viu discutate la Congresul de pace de la Paris (1856). Lucrarea nu omite, spre o mai completă și

serioasă analiză a temei, să amintească tratativele preliminare de la Constantinopole (11 ianuarie 1856), „care puneau bazele unui viitor statut internațional al Principatelor“ (p. 170). De asemenea, este prezentată cu referirile de rigoare Conferința de la Viena și, spre deplina noastră satisfacție, sînt puse în circulație date noi cu privire la preliminariile Conferinței de la Paris, care vor aduce hotărîri fundamentale cu privire la statutul de viitor al Principatelor române.

Un număr sporit de pagini este acordat ultimului capitol intitulat: „*Unirea Principatelor române — problemă europeană. Noul statut internațional*“. Acesta reține atenția prin originalitatea prezentării atitudinii marilor puteri față de unire și a acțiunilor desfășurate de către patrioții români prin intermediul presei, al memoriilor, pe cale diplomatică, avînd drept scop realizarea marelui ideal național: Unirea Principatelor.

Bine documentată, valorificînd informația bibliografică existentă, lucrarea în discuție se înscrie în seria altor opere de istorie modernă apărute în ultimii ani.

Prin originalitatea abordării temei propuse, prin noutatea informației, care suscită un viu interes din partea lectorului, de la primul capitol pînă la încheiere, deși o lucrare destinată cercetătorilor și specialiștilor în probleme de istorie, ea se adresează deopotrivă studenților și profesorilor de istorie, dar și cititorilor pasionați de cunoașterea adevărului despre trecutul de jertfă și de lupte ale poporului nostru. De reținut, totodată, discernămintul critic și deplina obiectivitate în acțiunea științifică de reconsiderare a unor aspecte importante din istoria poporului nostru în anii menționați.

GHEORGHE PINȚA

LADISLAU GYÉMÁNT, Mișcarea națională a românilor din Transilvania între anii 1790—1848, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, 514 p.

Istoriografia românească s-a îmbogățit în anul 1986 cu o nouă lucrare care este cu adevărat o realizare remarcabilă, făcînd cinste atît autorului ei, cît și istoriografiei pe care o reprezintă: *Mișcarea națională a românilor din Transilvania între anii 1790—1848*, de cercetătorul clujean, dr. Ladislau Gyémánt. Remarcabilă atît prin rigoarea și metoda sever științifică, cît și prin informația sa exhaustivă, cartea lasă cititorului — specialist sau numai amator — impresia unui lucru temeinic făcut.

Cartea debutează cu *Lista prescurtărilor și Bibliografia selectivă abreviată* (care conține 599 titluri!) indispensabile cercetătorului și lectorului avizat pentru a putea urmări demersul istoriografic, foarte adesea neglijate de alți autori. *Introducerea* autorului abordează pe scurt istoriografia anterioară a problemei și își fixează obiectivele cercetării.

Lucrarea este structurată în trei părți mari: I. *Mișcarea politică*, II. *Baza socială* și III. *Efectele mișcării*. Demersul autorului urmează calea de la rezultatele luptei politice a mișcării naționale românești din secolul al XVIII-lea, al cărui port-stegar a fost Inochentie Micu, spre marea revoluție de la 1848, trecînd în revistă toate aspectele luptei politice